

JEGYZETEK

A TEOLÓGIA MEGKERÜLHETETLEN NYILVÁNOSSÁGA.

Közel fél évszázaddal ezelőtt, a II. Vatikáni Zsinaton (1962–1965) a katolikus egyház az „idők jeleit” felismerve kivételes elhatározottsággal vállalkozott modernségbeli helyzetének újjáértékelésére. Az egyházi nagygyűlés nem alkotott új tantételeket. Ellenkezőleg: felnyitotta a „dogmatikus” gondolkodásmód zárt struktúráját, elfogadta a keresztény hagyomány dinamikus történetiségét, és a legkülönbözőbb területeken párbeszédet indított el az immár önértékében és kulturális sokféleségében méltányolt „világgal”. Kezdeményezései közvetlenül a zsinat után világszerte lelkes fogadtatásra találtak, a megújulási folyamat azonban az alapító szándék egyértelműsége dacára is csak részleges eredményt hozott. 1968 után egyre nyilvánvalóbbá vált a katolikus „progresszisták” és „tradicionalisták” közti feszültség feloldhatatlansága. A reformokat ellenző vatikáni bürokraták és a helyi egyházak konzervatív vezetői a zsinaton kisebbségi helyzetbe szorultak: törekvéseiket ekkor főként a radikálisabb elképzelések tompításával tudták érvényesíteni. A XX. század utolsó évtizedeiben és a harmadik évezred kezdetén azonban Róma – egyházfegyelmi és személyzetpolitikai intézkedésekkel – megszilárdította a kiegyensúlyozottnak és fontolva haladónak feltüntetett, de valójában a múlt nosztalgiájából táplálkozó irányzat pozíciófölényét. II. János Pál pápa az egyház külső kommunikációjának frissítésével egyidejűleg megerősítette az egyházon belüli tekintélyelvűséget és fegyelmi rendet. Tanácsadója és jelenleg is uralkodó utódja, XVI. Benedek (*Joseph Ratzinger*) pedig jelentős szakmai felkészültséggel tett kísérletet a hittudományi kutatás szabadságát korlátozó, sajátosan római teológia igazolására és ezzel párhuzamban a progresszív teológusok megrendszabályozására. A zsinati eszme következetes képviselőinek gondolkodása azért minősülhet provokatívnak, mert a katolicizmus megújulását elválaszthatatlannak tekintti az egyház intézményi működését közvetlenül érintő reformoktól, a hívők lelkiismereti szabadságától és olyan (evangéliumi, illetve a humánus értékeit megjelenítő) magatartásformáktól, amelyekkel nem csak a minden elemében szabályozott vallási környezet azonosulhat. Nyugat-Európában a múlt században megkezdődött modernizációs program emlékezete és folytatásának igénye szorosan összekapcsolódik a demokratikus nyilvánosság hagyományával. A katolikusok általában nem vitatják azt a Ratzinger által is hangoztatott meggyőződést, hogy az egyház demokráciában él ugyan, de maga nem demokrácia. Többségük szerint azonban a hívők demokratikus tapasztalata csak tudathasadás, szüntelen konfliktusok és gyógyíthatatlan válság – a hitelesség elvesztése és az egyháztagok belső emig-

rációja vagy tényleges elvándorlása – árán szűrhető ki a hierarchikus közösség szerkezetéből, gondolkodásmódjából és kommunikációs gyakorlatából. (Az „egyházi demokrácia” differenciálatlan elutasítása ráadásul azt a téveszmét sugallhatja, hogy az autoriter stílus valamiféle isteni eredetű összetevője az egyháznak.)

A német nyelvterület felsőoktatási intézményeiben tanító katolikus teológusnők és teológusok 2011. február 4-én közzé tett memoranduma – *amely e számunk 191. oldalán olvasható* – ezért nem annyira a benne felvetett szempontok újdonságával keltett figyelmet. Sokkal inkább azzal, hogy hívők sokaságában felébresztette a megújulás reményét, melyet részint a Vatikán restauratív – és a világegyház alakulását döntően meghatározó – intézkedései, részint az utóbbi évek pedofília-botrányai látszólag a múlt zárványai közé utaltak. Jóllehet a memorandum szövege a klérus tagjai által elkövetett szexuális visszaélésekből és azok kritikus következményeiből indul ki, a szomorú aktualitást egy általánosabb krízis egyik tüneteként jellemzi. Utóbbi összetevői között első helyen említendő a botrányok eltusolását lehetővé tevő hatalmi alakzat „titokfegyelme”, valamint az ezzel értelemszerűen együttjáró hamis és megtévesztő önkép. És ide sorolható a támadó háritás retorikai készlete is – a sajtónyilvánosság kárhoztatásától az istentelen erők összeesküvésének és lejárató kampányának emlegetéséig –, amelyben a megbánás és a jóvátételi szándék, a szolidaritás és az együttérzés hiteles jelzései cserélődnek fel egyéb, a keresztény normákkal rendszerint összeegyeztethetetlen beszédmódokkal. Figyelemre méltó azonban, hogy a megszólaló teológusok a hierarchia részéről is számíthattak bizonyos mértékű támogatásra. Robert Zollitsch érsek, a Német Katolikus Püspöki Kar elnöke 2010. szeptemberében, a püspökök őszi konferenciáján elmondott vitaindító előadásában széles körű dialógust hirdetett a válság orvoslására – a szerzők és aláírók tehát joggal értelmezhették a memorandumot az egyházvezetésnek segítő kezét nyújtó, konstruktív hozzászólásként. Más kérdés, hogy 2011-es tavaszi közgyűlésükön a püspökök a párbeszéd több éves (ám meglehetősen visszafogott) programját kidolgozva meg sem említik a hittudomány e reprezentatív megnyilvánulását.

Az autoritatív érvelés túlsúlya ellen is tiltakozó szöveg kapcsán talán nem szerencsés az aláírók tekintélyére hivatkozni. Mindenestre nehéz eltekinteni attól, hogy az íráshoz nevet adó 240 németországi, osztrák és svájci oktató (az egyetemi és főiskolai munkakörben dolgozó tudósok hatvan százaléka) a legrangosabbnak számító német katolikus tudományos színe-javát alkotja, és többségükben a hozzájuk csatlakozó más országbeli kollégáik is neves szakemberek. (Aki figyelemmel kíséri a katolikus teológia alakulását, a mértékadó szakirodalom szerzőgárdájának zömét láthatja viszont a listán.) XVI.

Benedek pápát alighanem érzékenyen érinti ez a tény, különösen mivel 1970 februárjában Ratzinger professzorként ő is aláírt egy – hosszabb és körülményesebb megszövegezésű – memorandumot, amely a kötelező papi nőtlenség „emberi törvényének” felülvizsgálatát szorgalmazta. Hasonlóképpen *Walter Kasper* bíboros, aki 1993-ban még elkötelezte magát a mostani nyilatkozat egy másik intenciója, az újraraházasodott elváltak teljes egyházi befogadása mellett, csak saját korábbi meggyőződésével szemben jelenthette ki a 2011-es dokumentumot bírálva, hogy az „egyházi kérdések” nem azonosak „az emberek egzisztenciális kérdéseivel”. Az egykor a zsinati gondolat élharcosainak számító német főpapok természetesen tisztában vannak az általuk újabban elutasított követelések teológiai és lelkipásztori jelentőségével: azzal, hogy nem másról, mint a Jézus tanításának megfelelő beszéd- és cselekvésmódok strukturális feltételéről van szó bennük. Az óhajtott változások távlatát nem afféle egyháziidegen modernizációs kényszer vonja be a teológia diskurzusába, hanem az a felismerés, hogy a személyközi viszonyok elmélyítése nélkül a közös hit spirituális tapasztalata illúzió, a zsinati reformok újabb keletű, merőben spiritualizáló magyarázata pedig egyház kormányzati taktika. Az a keresztény magatartás, amely az emberi méltóságot nem csak nyilatkozatokban ismeri el, hanem a mindennapok szolidáris gyakorlatában is megvalósítja és megtiszteli, olyan rugalmas intézményt feltételez, amely nyitott a helyzeti döntésekre és a megértés előreláthatatlan alkalmaira. Ahogy a dokumentum fogalmaz: az egyház „nem hirdetheti az isteni megbocsátást anélkül, hogy saját cselekedeteivel önmaga nem keresné a megbékélést azokkal, akik ellen ő maga vétett akár erőszakkal, akár jogfosztással, vagy azáltal, hogy a Biblia szabadságüzenetét szigorú, irgalmatlan erkölccsé ferdítette”. Ez a körülmény korántsem független az egyház központi utasításokra és feltétlen engedelmességre alapozott intézményrendszerétől. Megjegyzendő továbbá, hogy az egyre inkább virtuális tömegkatolicizmus nem hordoz felszabadító üzenetet: legfőképpen egyoldalú politikai opciókat képes megjeleníteni annak következtében, hogy eszményi arculatát – szintén elképzelt – homogén társadalmi alakzatokban (például a kelet-európai „nemzeti keresztény” mintában) fedezi fel újra. Eredeti küldetése múlik tehát átalakulásán olyan tudatos és párbeszédképes közösséggé, amely képes elismerni mások és általában a másság világát, miközben saját sokszínűségétől sem idegenkedik.

A dokumentum ezzel, ti. a pluralitás következményeivel kíván számot vetni. Kétségtelen, hogy – miként azonnal megképződő, noha érvekkel gyengén felszerelt ellentáborra sietősen felhánytorgatta – programjának hat sarkalatos pontjában kevés olyan mozzanat található, amely a zsinat utáni kritikai teológiában (és az európai katolikus közvéleményben) ne számítana sok-

szorosan végigtárgyalt álláspontnak. Köztudott, hogy az egyházi döntéshozatal átláthatósága és alapjainak kiszélesítése (az „egyszerű” hívók bevonásával), a paphiány ellensúlyozása a kötelező nőtlenségre vonatkozó előírás megváltoztatásával, a klerikusokkal emberi méltóságukban egyenrangú „laikusok” jogvédelmének szavatolása – egy új „jogi kultúra” kialakítása –, a nőtlen egyházi férfiak által hozott szexuális rendelkezések hozzáigazítása a katolikusok többségének gyakorlatához (amelynek felelős voltát csak az elrugaszkodott góg vitathatja el) vagy az istentisztelet merev formáinak és nem csekély mértékben tapasztalatidegen nyelvezetének rábízása a helyi közösségek kreativitására (lényegében szertartás, interpretáció, alkotás és kommunikáció biblikus összefüggésének helyreállítása) nemhogy ellenkeznek a keresztény tradícióval, hanem a hagyományhoz és egyben a hit jelenkori adottságaihoz való hűség hitelre méltó kifejeződése lehetne. Ami az illusztris, népes és felfogását tekintve vegyes összetételű teológusi testület egységes fellépésén túl csakugyan meglepő: állásfoglalása a nők egyházi feladatkörének kiterjesztése mellett – ezt a hivatalos fórumokon mindeddig mint szélsőséges véleményt utasították el –, és az a nyomatékos figyelmeztetés, hogy az „azonos nemű kapcsolatban” élők kirekesztése ellenkezik a „személyes döntések” és az „egyéni életpályák” tiszteletben tartásának mindenkire, az egyházi törvényhozókra nézve is kötelező elvével, s hozzátehetjük: a felebaráti szeretet elemi követelményével is.

A szöveg fogadtatásának eddigi rövid történetéből a németországi katolicizmus tanulságos összképe rajzolódik ki. A felvételek megalapozottságát nem csupán a német egyházi közgondolkodás erős akadémiai háttérrel szavatolja, hanem túlnyomórészt kimondottan igényes közvetítőrendszere is. A jobbkatolikus orgánusok és internetes fórumok zajos és indulatgerjesztő élcelődése mindenekelőtt kínos tartalmatlanságával (s másfelől persze a pápához való hűség egyhangú kórusával) ütött el azoktól az árnyalt érvektől, amelyek a mértékadó publicisztikai visszhangokban, az aláíró teológusokkal készült számos interjúban és az egyházi tudósítók kommentárjaiban a szélesebb nyilvánossághoz is azonnal eljuthattak. Szembeötlő ugyanakkor, hogy a mozdíthatatlan struktúra védelmében – egyszersmind a lelcicsinylő és epés metaforák termelésében – az a *Peter Seewald* bizonyult a legaktívabbnak, akinek újabb interjúkötete XVI. Benedekkel nemrég látott napvilágot (*Licht der Welt. Der Papst, die Kirche und die Zeichen der Zeit, Ein Gespräch mit Peter Seewald*. Freiburg/Basel/Wien, 2010, 256 l., kve 19,95 EUR). Sokan üdvöznék a pápa elhatárolódását újságíró-bizalmasától – akkor is, ha tudóstársainak javaslataira nem ad érdemi választ.

(Mártonffy Marcell – másodközlés
a *szuveren.hu* internetes portál szíves engedélyével)

„ELŐSZÖR A LELKIISMERET, AZTÁN A PÁPA” – ez az idézet a címe a német jezsuiták kulturális folyóirata, a müncheni *Stimmen der Zeit* 2010. novemberi száma vezércikkének. Szerzője, *Andreas R. Batlogg SJ* főszerkesztő – a Rahner Archivum vezetője – így folytatja: „Ennek az esztendőnek új boldogjai közé tartozik 2010. szeptember 19. óta *John Henry Newman* (1801–1890). Maga a pápa négynapos nagy-britanniai utazása végén avatta boldoggá... Ezt *XVI. Benedek* személyes nagybecsülése jeleként értékelték »a modernség egyháztanítója« iránt, aki *Tony Blair* előtt Anglia legkiválóbb konvertitája.

Newman halála napjának 100. évfordulója alkalmából *Joseph Ratzinger* bíboros 1990-ben elmondta, hogy 1946 januárjában kispapként évfolyamtársaival együtt az idősebb teológustárs, *Alfred Läßle* vezette be először Newman eszmevilágába. Läßle akkoriban fejezte be a 2. világháború előtt megkezdett doktori munkáját a lelkiismeret fogalmáról Newmannél... Newmannel való találkozása a fiatal seminarista számára döntő jelentőségű lett.

»Newman tanítása a lelkiismeretről«, így emlékszik vissza *Ratzinger*, »számunkra akkoriban annak a teológiai perszonalizmusnak egyik fontos megalapozása lett, amely mindnyájunkat magával ragadott... Megéltük egy olyan totalitárius párt hatalmi igényét, amely a történelem beteljesülésének fogta fel magát, és tagadta az egyes ember lelkiismeretét ... Így felszabadító és lényeges volt tudnunk, hogy az egyházban való közösségünk nem a lelkiismeret kioltásán alapul, hanem épp ellenkezőleg csak a lelkiismeretből bontakozhat ki. Éppen azért, mert Newman az ember egzisztenciáját a lelkiismeretből, azaz Isten és a lélek viszonylatában értelmezte, világos volt, hogy ez a perszonalizmus nem individualizmus, és a lelkiismerethez való kötődés nem a tetszőlegességre tesz szabaddá – ennek az ellenkezője áll fenn.«

Newman lelkiismereti okokból 44 éves korában tért át. Az a bizalmatlanság, amely mind a katolikusokból, mind pedig az anglikánokból (»*life under a cloud*«; »élet egy felhő alatt«) feléje áradt, csak *Apológiájának* (1864), egyfajta hitbéli úti beszámolójának köszönhetően tűnt el. *XIII. Leó* pápa a kúriában keringő súlyos fenntartásokat, miszerint Newman »túl liberális«, de a célzatosan szórt, rágalmazó híreszteléseket is eleresztette a füle mellett, amikor 1879-ben bíborossá nevezte ki őt (*il mio cardinale*); eltökélt szándéka volt, hogy »Newmant megtisztelve az Egyházat tisztelje meg«. A vörös bíretum egy konvertitának egyházi elismerés még életében, majd a boldoggá avatás megerősítés haló poraiban!

Mit tanulhatunk *John Henry Newmantól*? Mindenek előtt a lelkiismeret bátorságát. Híres és gyakran idézett részlet »A Norfolk Hercegnek írt levél«-ből (1874), amelyben a lelkiismeret elsőbbségét hangsúlyozza: »Ha ... a vallásra pohárköszöntőt

kellene mondanom, akkor a pápa egészségére üríteném poharamat. De először a lelkiismeretre. Csak aztán a pápára.« A pohárköszöntő drámaiban hat, mint ahogy hangzik; hiszen amint *Karl Rahner SJ* hangsúlyozta, »teljességgel magától értetődő«... »A katolikus keresztény – így Rahner 1978 szeptemberében az első nemzetközi Newman-konferencia végén német földön – azt mondja: a lelkiismeret végső, életre szóló döntésével elismerem a katolikus egyház objektív tanítói tekintélyét... De ennek az objektív normának az elismerése nyilvánvalóan az enyém. A lelkiismeretet sohasem ruházhatjuk másra és adhatjuk át neki.« Rahner utolsó mondata nagyon emlékeztet a közelmúltban elhunyt hűséges olvasónk, *Bulányi György SchP* sokat idézett mondatára: „Nem hordhatjuk mások zsebében a lelkiismeretünket.”

A vezércikk a következőképpen folytatódik: „John Henry Newmant tisztelni annyit is jelent, mint tanulni meggyőződéseiből. »A pápa mint a kötelező egyházi tekintély kifejeződése fölött áll a saját lelkiismeret, amelynek mindenek előtt engedelmeskedni kell, szükség esetén az egyházi tekintéllyel szemben is«, így olvassuk a *Gaudium et Spes* lelkipásztori konstitúció 16. pontjának kommentárjában. A magyarázat szerzője zsinati teológus, ma pápa. Nem kell drámai helyzeteket felidézni. De a *Humanae vitae* enciklika (1968) számtalan katolikust sodort súlyos lelkiismereti konfliktusba, amelynek a megoldását a német püspökök königsteini nyilatkozatukban a személyes döntésre bízták. Gondolhatunk a német püspököknek *II. János Pál* pápával évekig tartó küszködésére, amely végül a terhességi konfliktusok esetére létesített állami tanácsadásból való kilépéshez vezetett. *Franz Kamphaus* püspök sokat szenvedett emiatt.

A lelkiismeret teológiai elgondolásával John Henry Newman »döntő lépést tett az újkor felé«. Amint *Magnus Striet* freiburgi fundamentálteológus összegzi: »ezzel Newman határozottan elismeri az emberi természetet mint ilyen alapuló méltóságot, amely ezért a téves lelkiismeret méltóságát is magában foglalja. Ebben majd a II. Vatikáni Zsinat követi őt. Newman a vallásszabadságot már nem a türelem parancsa értelmében fogja fel. Ehelyett úgy látja, hogy a lelkiismeretnek, mivel ez az ember személyi méltóságának a kifejeződése, abszolút elsőbbség jár« – fejezi be vezércikkét a *Stimmen der Zeit*-ben *Andreas Batlogg*. (B. J.)

A KARIZMA EREJE ÉS GYENGESÉGE (*Macht und Ohnmacht des Charismas*) címmel kommentálja a *Neue Zürcher Zeitung* 2011. április 28-iki számában *Jan-Heiner Tück*, a dogmatika tanára a bécsi egyetem katolikus hittudományi karán, *II. János Pál* pápa május 1-jei boldoggá avatását. „A emlékezetéről szóló mindennemű diskurzus ellenére kulturális amnézia uralko-

dik, amely lerázza magáról a múlt teherét, hogy könnyedén élhessünk. A katolikus egyház ezzel szemben az élők és a holtak közösségeként fogja fel magát. Már korán kialakította az emlékezés kultuszát, amely a liturgiában nyilvánosan megnevezi a vértanúkat, hitvallókat és apostolokat, valamint megüli emléknapjaikat... II. János Pál pápát, aki elődeit, IX. Piuszt (1846–1878) és XXIII. Jánost (1958–1963) boldoggá avatta, május 1-jén oltárra emelik. Halála után, 2005 áprilisában a Szent Péter-téren összegyűlt tömeg »Santo subito«-t skandált, azonnali szentté avatást követelve. Ezt XVI. Benedek nem teljesítette... Mégis, mint már Teréz anyánál, felmentést adott az egyházi jogi előírás alól, miszerint boldoggá avatási eljárás csak öt évvel a jelölt halála után kezdhető el. A boldogavatáshoz szükséges »az erények hősi fokon való gyakorlásának« és egy a jelölt közbenjárására bekövetkezett csodának az igazolása” – kezdődik a cikk, majd utal egy, Parkinson-kórban szenvedett, francia apáca meggyógyulására, ami az orvostudományi igazolhatósága körül folyt huza-vona miatt a világsajtóban a természetörvények megalapozhatóságához hasonló elvi kétségeket vetett fel. Ez újra időszerűvé tette Bruno Primetshofer Csr emeritált bécsi redemptorista egyházbiztos tanácsos javaslatát, miszerint a IV. Lateráni Zsinat (1215) és a III. Honoriusz pápa által (1225) elítélt istenítéletekre (*ordalia*) emlékeztető csodák megkövetelése alól a pápáknak egyszer s mindenkorra diszpenzálniuk kellene, és meg kellene elégednünk a hőiesen erényes élet perrendszerű igazolásával (vö. „A csoda szerepe a boldoggá és szentté avatások során”, *Mérleg*, 2007/4. 451–454. l.). Tücc cikkében nem erre, hanem a boldogavatás egy másik késleltető körülményére utal. A megboldogult pápa ugyanis nagyon jó viszonyban volt a gyermekrontó és bűnöző *Marcial Maciellel*, a Krisztus Legiónáriusai szerzetesrend alapítójával. Nem ismert, hogy pápa tudomást szerzett-e Maciel számos súlyos bűnéről.

„Karol Wojtyśa kivételes egyéniség... 1958-ban lesz Krakóban segédpüspök, és részt vesz a 1962 és 1965 között a II. Vatikáni Zsinat ülésein, ahol határozottan síkra száll a vallásszabadság egyházi elismeréséért, és az evangélium korszerű hirdetése mellett érvel. 1963-ban VI. Pál pápa krakkói érsekké nevezi ki. Hivatali idejét a kommunista rendszerrel való szelíd, de erőteljes szembesülés jellemzi. Emellett korát messze megelőzve előmozdítja a német–lengyel kiengesztelődést. 1978-ban meglepetésszerűen pápává választják, első szlávként az egyház történetében.

II. János Pál pápasága 1978-tól 2005-ig a második leghosszabb a történelemben, és más szempontból is a felsőfokok pápasága. Wojtyśa karizmatikus személyisége, kiváló érzéke a szimbolikus gesztusok iránt, a médiával való fölényes bánni tudása megerősítették a pápaság globális jelentőségét. Lengyel hazájában való utazásain tanúsított rettenthetetlen kommuniz-

mus-kritikája hozzájárult a szovjet impérium összeomlásához... A szentté avatásokat az evangelizálás eszközeként tekintette. 1995-ben Manilában négy millió hívő előtt a történelem legnépesebb istentiszteletét tartotta. A vallásközi párbeszédben is fontos tanúságokat tett a lengyel pápa. 1986-ban Rómában a történelemben első pápaként látogatott el zsinagógába, és 2001-ben Damaszkuszban első pápaként ment be egy mecsetbe. A katolikus egyház és a zsidóság kapcsolatáért többet tett, mint minden elődje együttvéve. 1996-ban Assisiben nemzetközi imatálalkozót kezdeményezett, amelyen a világvallások rangos képviselői jöttek össze (...)

A katolikus egyház és a modern tudomány sérült viszonyának javítása végett 1992-ben rehabilitálta Galileit. Az egyház más tehertételeit is nyíltan megvallotta. Nagy figyelmet keltő »*mea culpa*«-jával a 2000-es jubileumi évben bocsánatot kért a vallásháborúkért, a zsidóüldözésért és az inkvizícióért. II. János Pál előrehaladott kora ellenére is jobb kapcsolatot teremtett a fiatalokkal, mint a legtöbb bírálója (...)

A (...) boldoggá avatásnak mégsem szabad elfeledtetnie, hogy pápasága maradandó árnyékot is vetett. A nyugati modernséggel szembeni szkeptikus alapmagatartását, amit a *papa polacco* a szubjektivizmus, relativizmus és konzumizmus címszavakkal írt körül, itt éppúgy meg kell említenünk, mint a felszabadítási teológia radikális elutasítását, ami megrögzött antikommunizmussal függhetett össze. A római centralizmus erősítése, ami kiváltképpen a vitatott püspöki kinevezésekben volt szembeötlő, kemény teherpróbának tette ki az egyetemes és a helyi egyházak viszonyát. A liberális teológiai áramlatok elutasítása és a római eljárások elszaporodása a tanítási megbízás megvonására mutatják, hogy a kognitív disszonanciák az egyetemi teológia és az egyházi tanítóhivatal között megnövekedtek.

II. János Pál mindennemű tevékenységében és odaadó munkásságában megmaradt az ima és misztikus elmélyedés emberének (...). Az isten- és az emberszeretemben, valamint az erőszakmentességben látta Jézus hagyatékát” – állapítja meg cikke végén a tudós szerző, és ebben láthatjuk igazi karizmáját. (B. J.)

ÉLET A BETŰK MÖGÖTT. – A 14. Nemzetközi Renovabis Kongresszus 2010. szeptember első napjaiban a bajorországi Freisingben a következő időszerű kérdéskört tanulmányozta: „Felelősség a teremtésért, Ökológiai kihívások Közép- és Kelet-Európában”. A programban több honfitársunk szerepelt a Duna-térség égető kérdéseiről szóló előadásával: *Nagy Gergely* (Szeged); *Német László* (Nagybecskerek/Zrenjanin); *Győri-Nagy Sándor* (Kiskunmajsa) és *Varga-Berta József* (Szeged).

– Egyre több püspök sürgeti Ausztriában, Belgiumban, az Egyesült Államokban, Németországban és Svájcban a latin rítusú egyházmegyei papság számára kötelező nőtlenség felülvizsgá-

lását (CIG, 2010. aug. 29., szept. 26.), amint már 1970. február 9-én a Német Püspöki Kar tanácsosaiként tk. olyan neves hit-tudósok is megtették, mint *Karl Lehmann*, *Karl Rahner SJ*, *Joseph Ratzinger* és *Otto Semmelroth SJ*. Eredetileg Karl Rahner küldte el az erről szóló emlékiratot a regensburgi egyházmegye kri-tikus akciócsoportjának (AKR). A közelmúltban az akciócso-port *Pipeline* c. tájékoztató lapjában tették közzé (SZ, 2011. ja-nuár 28.).

– A lengyelországi fromborki (az egykor kelet-porországi frauen-burgi) székesegyházban ünnepélyesen eltemették *Nikolausz Koper-nikusz* (1473–1543) kanonok és csillagász DNS-vizsgálattal azono-sított földi maradványait, amelyek az általa képviselt heliocentri-kus világgkép 1616-ban történt egyházi elítélése miatt jeltelen sír-ban nyugodtak. Műveit csak 1835-ben vették le a tiltott köny-vek jegyzékéről.

– „»A dialógus sodrában...« – új perspektívák és kihívások a zsidó–keresztény dialógusban a 21. század elején” címmel ran-gos zsidó–keresztény dialógus-konferencia volt a Pázmány Pé-ter Katolikus Egyetem szervezésében a Collegium Esztergom támogatásával 2010. október 28-án és 29-én Budapesten.

– 2010 végén jelent meg az a hír a világsajtóban, hogy már 2008 novemberében a Szentszék jóváhagyta az Angyalmű (*Opus Sanctorum Angelorum*) statutumát annak ellenére, hogy ennek a szektaszzerű, ultrakonzervatív és okkultista, mágikus, csodahaj-hászó, közel milliós taglétszámú közösségnek a tanai korábban a Hittani Kongregáció (1992) által és több egyházmegyében be voltak tiltva. Tagjai állítólag 400 angyal nevét ismerik és segít-ségül hívják a szerintük ördögtől megszállott fekete vagy csí-kos macskákért és abortáló anyákért.

– A Szentszék a 800 papból és 2500 szeminaristából álló Krisz-tus Legionáriusai nevű szerzetesrend átfogó reformját helyeze-te kilátásba, miután beigazolódott, hogy szentként tisztelt me-xikói pap-alapítójuk, *Marcial Maciel Degollado* (1920–2008) súlyo-san megszegte szegénységi és tisztasági fogadalmát, szexuális visszaéléseket követett el kispapjaival, több asszonnyal együtt élt és több gyermeket nemzett, akiket szintén megrontott. *Josef Ratzinger* még mint a Hittani Kongregáció bíboros prefektusa vizsgálatot indított a megtévedt pap ellen, de *II. János Pál* pápa alatt nem tudott teljesen rendet teremteni. P. Maciel eltévelye-dése messze felülmúlja a többi, világszerte leleplezett pedofil paptársát, beleértve *Hans Hermann Gröer OSB* (1919–2003) bé-csi bíboros érsekéét (vö. *Mérleg*, 1997/4. 364. sk., 2002/1. 8. sk. l., CIG, 2010. május 16. 232. l., *Le Monde*, 2010. március 5.). Ki-lenc hónappal azután, hogy az első nemi visszaélések megdöb-bentették a 12 milliós, hagyományosan katolikus Bajorországot, legkevesebb 380 áldozatot és 280 jórészt már elhunyt tettest ál-lapítottak meg a vizsgálatok az egyházi intézményekben (SZ, 2010. okt. 22. R17. l.).

– A tisztítótűz nem hely, hanem belső állapot. Ezt jelentette ki XVI. Benedek pápa egy általános fogadáson, szembeszállva azazal a szemlélettel, amely a megtisztulás és vezeklés „közbülső állapotát” a testi halál és a feltámadás között a „pokol” közeli helyre teszi. A pápa a *Génuai Szent Katalin* (1447–1510) írásaira hivatkozott. (CiG)

– *Youcat* címmel *Christian Schönborn OP*, bécsi bíboros érsek szerkesztésében megjelent a katolikus egyház ifjúsági katekizmus, amely a *Herder Korrespondenz* 2011/5. számában megjelent első értékelés szerint sajnos osztozik a világekatekizmus módszertani és tartalmi gyengeségeiben. *Ulrich Ruh* főszerkesztő a személyi kultusz megnyilvánulásának tekinti, hogy a legtöbbit idézett szerző XVI. Benedek pápa. A stílust általában dicséri, de számos félresikerült kifejezést (pl. szentmise: randi a világ Úrával) és a sok, a fiatalok ízlésétől idegen képet bírál. Dicséri viszont, hogy a kényes szexuális erkölcstani kérdésekben inkább megnyerni törekszik a remélt fiatal olvasókat, mint visszataszítani. Kiállja-e majd a próbát a *Youcat* az idei madridi világifjúsági találkozón, ahol terjeszteni fogják?

– A Német Katolikusok Központi Bizottsága, amely a világi hívők hivatalos képviselője, legutóbbi közgyűlésén további lépéseket sürgetett az ökumenében, így több közös istentiszteletet, a bérmálás, ill. konfirmáció kölcsönös elismerését, valamint a felekezeti vegyes házasságban élők közös áldozásának engedélyezését. A tanácskozáson megállapították, hogy a katolikus keresztények forranganak és vallási-egyházi reformokat kívánnak. (CiG)

– Az *Universae Ecclesiae* k. legújabb vatikáni instrukció a négy évvel korábban közzétett *Summorum Pontificum* k. motu proprio folytatásaként a II. Vatikáni Zsinattal szemben a katolikus egyházban tovább erősíti a tridenti liturgia szerepét, így tk. újra megengedi a papoknak magánmisék tartását is. A megyéspüspököket e téren pedig alárendeli az *Ecclesia Dei* nevű vatikáni hivatalnak. (CiG)

– A Pápai Tudományos Akadémia új elnöke a 81 éves svájci református *Werner Aber*, orvosi Nobel-díjas mikrobiológus lett. (CiG)

– XVI. Benedek pápa a Miskolci Apostoli Exarchátus püspök exarchájává nevezte ki *dr. Orosz Atanáz* dámóci görög katolikus szerzetest, a Központi Papnevelő Intézet propedeutikus előljáróját, aki számos, szakterületén megjelent könyvet ismertetett folyóiratunkban. (MK)

– A 15. Nemzetközi Renovabis Kongresszus 2011. szeptember 1-től 3-ig tart a bajorországi Freisingben. Témája: „Vidéki térségek átalakulóban, Kihívások Közép- és Kelet-Európában”. (*Renovabis*)

– 2011. április 2-án adta át Bécsben a svájci Herbert Haag Alapítvány az idei díjait, amelyekkel kiváltképpen a csehszlovákiai

földalatti egyház még élő kimagasló képviselőit, így *Václav Malý*, prágai segédpüspököt (aki nem fogadta el a díjat), *Dušan Špíner*, olmützi (olomouci) földalatti püspököt, jelenleg az egyházi szolgálatból kizárt etika- és vallástudomány-docenst, valamint a titokban pappá szentelt *Ludmila Javorová*-t, *Felix Davidék* (1921–1988) földalatti püspök brünni (brnói) helynöknőjét és *Walter Kirchschräger* luzerni újszövetségi szentírásstudós professzort szándékoztak kitüntetni. A csehszlovákiai földalatti egyház (vö. *Mérleg*, 90/2. 151–156., 91/4, 429–432. l.) a súlyos egyházüldözés idején eredetileg római sugallatra szerveződött. Az az ága, amely a jobb rejtőzködés végett házas férfiakat, sőt nőket is pappá szentelt, a fordulat után súlyos egyházfegyelmi intézkedéseket szenvedett. A kitüntetettek ehhez az ághoz tartoztak, a nők pappá szentelhetőségéről kialakított felfogásukat a biblikus professzor is osztja. A földalatti egyház tragédiájáról szól *Erwin Koller*, *Hans Küng* és *Peter Krizan* kiadványa *Die verratene Prophetie, Die tschechoslowakische Untergrundkirche zwischen Vatikan und Kommunismus* (Edition Exodus, Luzern, 2011) címen. (KIRCHE IN)

– *Pálinkás József* a Magyar Tudományos Akadémia elnökeként arra hívta fel az állami hatóságok, a sajtó munkatársai és a tudomány művelői figyelmét, hogy a Magyar Köztársaság Alkotmányja 70/G szakaszának (2) bekezdése szerint „Tudományos igazságok kérdésében dönten, kutatások tudományos értékét megállapítani kizárólag a tudomány művelői jogosultak”. (MTI)

– Meteoritokon talált földön kívüli életet a NASA. (Hírszerző)

– „Nyilatkozat: *dr. Kiszely István*, 1950–1963 között a Pannonhalmi Szent Benedek Rend Márk néven ünnepélyes fogadalmas szerzetese és felszentelt papja voltam, nyilvánosan megkövetem a bencés rend mai főapátját és tagjait – a pártállam ügynökeként – ellenük elkövetett minden bűnöm miatt. Kérem, hozzák bocsánatkérésemet nyilvánosságra! *Dr. Kiszely István sk., Pannonhalma, 2011. március 12.*”

– A 2002-ben elhunyt *Luise Rinser* német író (vö. *Mérleg*, 2002/1. 14. l.), aki a világháború után baloldali katolikus hírében állt, valójában lelkes náciként ágált 1944-ben bekövetkezett letartóztatásáig, amint ezt késői, holtáig hű barátja, *José Sánchez de Murillo: Luise Rinser – Ein Leben in Widersprüchen* (Frankfurt a. M., Fischer, 2011) címen közzétett életrajzában dokumentálja. (DIE ZEIT)

– A katolikus papok száma Európában 1999 és 2009 között 9%-kal csökkent, az egész világon viszont 14%-kal növekedett, amikor a katolikusok összlétszáma 13%-kal nőtt. (KIRCHE IN)

– Tirolban az evangélikus és a katolikus egyház bűnvallomással emlékezett meg *Hutter Jákób* reformátor 475 évvel ezelőtt eretnekként és államellenségként történt innsbrucki elégetéséről. (KIRCHE IN)

KITÜNTETÉSEK. – 2010. március 9-én Budapesten a névadó halálának 25. évfordulóján átadták a Scheiber Sándor-díjakat. Az elismerést *Menahem Schmelzer*, a New York-i Jewish Theological Seminary nyugalmazott professzora, *Miskolczi Ambros* egyetemi tanár, történész és *Tibori Szabó Zoltán* kolozsvári újságíró, történész nyerte el.

– 2010. március 15-iki nemzeti ünnepünk alkalmából a kormányzati ciklus végén tk. Kossuth-díjat kapott *Papp Oszkár* festőművész valamint *Rakovszky Zsuzsa* író és műfordító; Széchenyi-díjban részesült *Bojtár Endre* irodalomtörténész és műfordító, *Pléh Csaba* pszichológus, egyetemi tanár, valamint *Rainer M. János* történész, az 1956-os Intézet igazgatója; a Magyar Köztársasági Érdemrend Nagykeresztjével tüntették ki *Kornai János* közgazdászt, professor emeritust; a Középkereszt a Csillaggal lett osztályrésze *Görgey Gábor* Kossuth-díjas írónak és *Majtényi Lászlónak*, az állam- és jogtudomány kandidátusának; a Középkeresztet nyerte el *Varnus Xavér* orgonaművész.

– *Lovász László* matematikus, az MTA tagja, az ELTE, a Princeton és a Yale egyetemek tanára kapta meg a Nobel-díjhoz hasonlítható japán Kiotó-díjat a diszkrét struktúrák területén végzett kutatásaiért.

– *Dalos György* magyar író részesült a 2010. évi Lipcsei Nemzetközi Könyvvásár fődíjában az európai népek közötti megértés szolgálatában kifejtett munkásságáért. A méltatásban kiemelték a Németországban megjelent „Felgördül a függöny – A kelet-európai diktatúrák bukása” (*Der Vorhang geht auf – Das Ende der Diktaturen in Osteuropa*) című könyvét.

– A Goethe Intézet a nagy német író születésnapján 2010. augusztus 28-án Weimarban *Heller Ágnes* magyar filozófust életművéért a Goethe-éremmel, a Németországi Szövetségi Köztársaság hivatalos érdemrendjével tüntette ki. A díjat már több honfitársunk megkapta: *Ligeti György* zeneszerző, *Kertész Imre* Nobel-díjas író és *Tandori Dezső* író-költő is. (MTI)

– A Bajorországi Katolikus Akadémia a Romano Guardini-díjjal tüntette ki *Tomáš Halík* prágai teológust, vallástudóst, pszichológust és szociológust.

– *Robert Geoffrey Edwards* 85 éves brit tudósnek ítélte a stockholmi Karolinska Intézet a 2010. évi orvosi Nobel-díjat a szervezeten kívüli megtermékenyítés módszerének fejlesztéséért, ami 1978-ban tette lehetővé az első lombikbébi megszületését. Azóta mintegy négymillió gyerek jött világra ezzel a módszerrel (mivel a házastársak több mint 10%-a akarata ellenére meddő), amit a katolikus egyházi tanítóhivatal helytelenít a katolikus morálteológusok körében észlelhető véleménykülönbségek ellenére (ld. *Mérleg*, „Gyermek nemzése kémcsőben”, 1978/4. 308–311., „Pró és kontra”, 1987/2. 149–174. I. és *Medgyesi György* szemléjét a hivatkozásokkal előző számunkban). A lombikbébi kérdését időszerűvé teszi a Lengyelországban támadt vita a kémcsőben

folyo megtermékenyítést engedélyező törvénytervezetről, amelynek megszavazását *Henryk Hoser* érsek, az egyházi bioetikai bizottság elnöke kiközösítés terhe alatt megtiltáná a lengyel országgyűlési képviselőknek. *Jozef Michalik* érsek, a Lengyel Püspöki Kar elnöke azzal érvel a törvénytervezet ellen, hogy az eljárás a rosszemlékű eugenikára emlékeztet, és számos embrió, azaz emberi lény pusztulásával jár. Sajnos közismert, hogy a természetes módon megfogamzott petesejtek mintegy fele is elhal. Érdekes hír ezzel kapcsolatban, hogy egy amerikai asszony egészségesen kihordott egy 20 éve befagyasztott, majd a méhébé ültetett embriót. Az eljárás hazánkban is ismert.

– 2009-ben a Svéd Akadémia az irodalmi Nobel-díjjal meglepetésszerűen *Herta Müller* bánáti német regényírót és költőt tüntette ki, aki 1987-ben a Securitate által történt állandó üldöztetése miatt áttelepült az akkori Németországi Szövetségi Köztársaságba. A Német Könyvdíjra jelölt *Atemschaudel* („Lélegzethinta”) c. regénye a gulag-irodalomba sorolható. A sztálini korszakban a Romániából a Szovjetunióba munkatáborokba deportált erdélyi szászok (köztük volt édesanyja) mostoha sorsáról szól. A 2010. évi irodalmi Nobel-díjas *Mario Vargas Llosa*, perui író, eszszéista és a Spanyol Királyi Akadémia tagja pezsgő mesélőkedve és olvasmányos stílusa már évtizedek óta meghódította a magyar könyvbarátokat. Regényeiben visszatérő téma a hatalommal való viaskodás (*Ottlik* kőszegi „Iskolá”-jához hasonlóan a limai katonaiskolában): „A város és a kutyák”; „Zöld palota” és „A kecske ünnepe”. Lehet, hogy inkább a szerelem és házasság élményének ábrázolása tette népszerűvé: „Szeretem a mostohámat”; „Júlia néni és a tollnok”; „Don Rigoberto feljegyzései” stb.

– A 2010. évi Nobel-békedíjas *Liu Hsziao-po* (Liu Xiabo), kínai ellenzéki emberjogi harcos lett, aki jelenleg börtönbüntetését tölti. Több állam kormánya arra kérte Kínát, hogy engedje szabadon a másként gondolkodót.

– A 2010. október 23-iki nemzeti ünnepünk alkalmából a Magyar Köztársasági Érdemrend Nagykeresztjével tüntették ki tk. *Jakubinyi György Miklós* gyulafehérvári érseket, Középkeresztjével a Csillaggal *Kukorelli István* volt alkotmánybíró, *Roska Tamást*, a PPKE számítástechnikai professzorát, Középkeresztjével *Bábel Balázs* kalocsa-kecskeméti érseket, *Boleratzky Lóránd* egyházjogászt, *Bolyki Jánost*, a nyelvtudományok doktorát, a KGRE professor emeritusát, *Böjte Csaba* dévai ferencest, *Deutsch Róbert* főrabbit, *Erdélyi Gézát*, a Szlovákiai Református Keresztýén Egyház ny. püspökét, *Itzés Jánost*, a Nyugati (Dunántúli) Evangélikus Egyházkerület püspökét, *Kálmán Attila*, a Dunántúli Református Egyházkerület volt főgondnokát, *Oloffson Károly Placid* bencés szerzetest, *Pálos Miklós* volt államtitkárt és *Pápai Lajos* győri megyéspüspököt. *Szöllösy Pál* jogász, az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem bázeli egyesületének tb. elnöke Nagy Imre-érdemrendben részesült.

– Erdélyi Zuzsanna néprajzkutatót 90. születésnapja alkalmából a Magyar Püspöki Kar a Pro Cultura Christiana-díjjal tüntette ki. (MK)

– Gémes István stuttgarti evangélikus lelkészt az Evangélikus Hit tudományi Egyetem díszdoktorává avatta. Schmitt Pál köztársasági elnök Berlinben a Magyar Köztársasági Érdemrend Tiszti Keresztjével tüntette ki, ugyanakkor a Lovagkeresztet vehette át ifj. Klement Kornél, a Németországi Magyar Szervezetek Szövetségének elnöke.

2011. március 15-ikei nemzeti ünnepünk alkalmából a Kossuth Nagydíjat vehette át Nemeskürty István Széchenyi-díjas irodalomtörténész; tk. Kossuth-díjban részesült Czako Gábor József Attila-díjas író; Széchenyi Nagydíjjal tüntették ki Oláh Gábor Nobel-díjas kémikus; Széchenyi-díjat kapott Csíkszentmihályi Mihály pszichológus, Kun Miklós történész és Szörényi László József Attila-díjas irodalomtörténész; a Magyar Köztársasági Érdemrend Nagykeresztjének polgári tagozatát adományozták Seregély István ny. egri érseknek; a Középkeresztet a csillaggal polgári tagozatát Bolberitz Pál Széchenyi-díjas teológusnak, Borbándi Gyula Széchenyi-díjas történésznek, Zakar Polikárp ny. zirci főapátnak, Bod Péter Ákos közgazdásznak, Korzenszky Richárd bencés perjelnek és Szendi József ny. veszprémi érseknek, néhány nappal később pedig a hazánkból elhelyezett Julius Janusz pápai nunciusnak; a Lovagkeresztet Párdányi Miklósnak, a Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium igazgatójának, Funk G. Gemmának, a sok évtizedes üldözést szenvedett ciszterci nővérek érdi Regina Mundi Monostora apátnőjének és Puskely Mária Kordia SSDN nővérnek, a lelkiségtörténet neves kutatójának. (MTI, MK)

– Május 6-án a londoni nagykövetségen vehette át a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztjét a 80. életévét nemrég betöltött Pátkai Róbert, az Egyesült Angol Nyelvű Evangélikus Egyház nyugalmazott püspöke. (MTI, MK)

– Szabó Ferenc SJ teológiai és irodalmi munkásságát a Magyar Örökség-díjjal tüntették ki. (MK)

– A 2011-ben Perczel András, az ELTE szerves kémikus akadémikus professzora, piarista öregdiák nyerte el a Bolyai Díjat. (MK)

– A dán Grete Lundbeck Európai Agykutatási Alapítvány első ízben három magyar tudósak adományozta Agy-díját: Buzáki Györgynek, Freund Tamásnak és Somogyi Péternek. (Természet Világa)

– Az immár hatodik Aegon Művészeti Díjat szakmai zsűri döntése alapján Esterházy Péter nyerte el a 2010-ben, 60 éves korában közzétett „Esti” c. könyvéért, amelyben rájátszik Kosztolányi Dezső Esti Kornél-szövegeire, számot vetve saját életével és mesterségével. (AEGON)

TÓTH IMRE EMLÉKEZETE (1921–2010). 2010. május 17-én négy gyermeke, nyolc unokája, élettársa és öt országból jött barátai búcsúztatták Párizs pantini temetőjében *Tóth Imrét*, és mondtak kaddist az Örökkévaló dicséretére.

Tóth Imre Romániában született szatmári zsidó fiú, katolikus püspöki gimnázium tanítványa, kolozsvári egyetemista, egyetemi docens Bukarestben, Regensburgban egyetemi tanár, végül 1991-től kezdve Párizs lakosa. Gyerekként eltávolodik az ortodoxiától, cionizmustól, és bekapcsolódik az erdélyi ifjúkommunista mozgalomba. Letartóztatják, megszökök, megjárja a román és magyar börtönöket, Garanyt, a büntető munkaszolgálatot, megkínózzák, hat évre ítélik, de túléli a háborút, mert a deportáló vagonokat a partraszállás napján visszairányítják a börtönbe. A börtönben életveszélyes csípőtörést szenved, de a felszabaduláskor élve biceg ki a katonai kórházból. Szüleit, akiktől még elbúcsúzik, mielőtt Auschwitzba hurcolják őket, élete végéig gyászolja.

Az ellenállás és a munkásmozgalom kényelmetlen hőse, kérelhetetlen kritikusa. Soha semmilyen kitüntetésben nem részesül, 1956 után kizárják a pártból. 1969-ben egy barátja kíségeti Németországba, ahol 1970–1991 közt a regensburgi egyetem tudománytörténeti intézetének tanszékvezetője (vö. *Az életben van, amit az ember nem tesz... és tesz...* Budapest, Pont Kiadó, 2004).

Filozófus – matematikátörténész, századunk egyik génusza. Minden érdeklő, mindent elolvas, mindenre emlékszik, mindent tud: a weimari klasszikusokat, a 20. századi *avant-garde* irodalmat, az egész matematika- és filozófiatörténelmet, *József Attilát* kívülről ismeri. 2500 év európai szellemtörténete Tóth Imre hazája.

Tudományos munkásságában két nagy témát dolgozott fel. Az egyik az irracionális mennyiségek létezése, ehhez csatlakoznak egyrészt a zénói paradoxonokkal kapcsolatos munkái; másrészt az irracionális számok léte, mely *Platón*-olvasatának kulcsa: dialógusait mintegy 15 éve ebből a teljesen új és eredeti szemszögből interpretálja. Ebből az úttörő munkájából szakította őt ki a halál. Mindössze egy 50 oldalas összefoglalás látott napvilágot. (Nagy örömünkre Péter fia hatalmas kéziratanyagot talált a hagyatékban, melyet szándéka szerint ki fog adni.)

Életművének másik főtémája a nem-euklidészi geometria. Világhírt hozó felfedezése az arisztotelészi életműben tizennyolc nem-euklidészi töredéket mutatott fel, és azt olyan messzemenő tételeket, melyeket majd csak *Riemann* és az általános relativitáselmélet óta ismer fel újra az európai tudomány (ld. megjelenőben lévő alapmunkáját: *Fragmente und Spuren nichteuklidischer Geometrie in Aristoteles*, Berlin, De Gruyter, 2010).

A nem-euklidészi geometria és az irracionalitás közös jellemzője Imre megközelítésében az, hogy mindkettőt először létükben tagadták. A képtelen, az abszurd, imaginárius, el nem

ismert mennyiségek először a tagadás közegében fejlődnek, de a nem létezendő egyre izmosodik, fejlődik, végül pedig teljes fegyverzetben előttünk áll, míg valakik – a nem-euklidészi geometria esetében például *Gauss*, *Bolyai* és *Lobacsevszkij* – el nem ismerik létjogosultságukat (ld. ezzel kapcsolatban a Tóth Imrével megjelent beszélgetést, *Mérleg*, 2008/12., 122–150. l.). Imre egyetemes zseni volt. Mintegy huszonöt év munkájának eredménye és talán legnagyobb mesterműve a *Palimpszeszt* (magyarul a Typotex Kiadó gondozásában 2001-ben jelent meg először). Szövegkollázs, hihetetlen olvasottságának lecsapódása, két és félezer év filozófiai, tudományos és poétikus irodalmának szinopszisa. Fantasztikusan érzékeny és szellemes, kérlelhetetlen és hallatlanul leleményes képi kollázsaival párosítva a *Palimpszeszt* tudomásom szerint az európai irodalomban egyedülálló mű. A nem-euklidészi geometria itt a szabadság mintapéldája, melynek forrása a szubjektum. De vigyázat, ez nem tudományos dolgozat, mely a matematikatörténet egyik tetszőleges részletét tárgyalja, hanem az emberi szellem felfedezőútja, melyben önmagát keresi, és tagadásból eredő szabadságában leli meg. Ez az isteni teremtés tükörképe: az Úr mondá: *Legyen! És lőn* – az ember így szól: *Ne legyen! És íme a tagadott lét azonnal elébe áll.*

De mi mindennek a jelentősége Tóth Imre számára? Őt a mélyben az a kérdés mozgatja, hogy lesz-e őt igaz ember, aki nemet mer mondani az aljasságnak. Ők az emberi szellem, a tudomány és az erkölcs igazi hősei, így egy *Étienne de la Boétie*, egy *Andreas Osiander*, vagy a mi időnkben is egy *Lakatos* százados, a *Lukács* néni, *Borbély Samu*, a Kolozsvári egyetem analízistanára (Imrével együtt majd a Bolyai Egyetem névadója), akiknek volt bátorságuk *nem!*-et mondani az aljasságra, és életet menteni – többek közt Imréét.

Tóth Imre ugyan alapjában szerény ember volt, mégis bántotta az elismerés hiánya. Ki jegyezte őt például mifelé? Kévesen. A német egyetemi világban kifejezetten elhallgatták, és ettől nem volt idegen *Fregével* és az ún. árja fizikával és matematikával kapcsolatos munkássága. Szerencsére Olaszországban végül megtalálta szellemi hazáját, ahogyan otthon talált a klasszikus görög szellemben. Imre kivirágzott a derűs olasz ég alatt, a kollégák és egyetemi diákok részéről tapasztalt barátság és tudományos elismerés nyomán. Köszönet illeti meg őket érte!

Tóth Imre mint személy a szent szörnyek egyik szelíd példája: használati utasításra szorult. Gondolatai olykor teljesen lefoglalták, ilyenkor gyermekeit, az időt, a környezetét, a kézféket, a hazafelé vezető utat elfelejtette. Ugyanakkor szenvedélyes megfigyelő is volt, és képes volt jeleneteket szó szerint felidézni. Egyszerre volt egocentrikus ember és nagyon gyengéd barát, apa.

Végül: Imre nem volt vallásos. Kétségtelenül nem volt gyakorló hívő. De ugyanakkor a profetikus zsidóság szellemében vallotta a rejtőző Istent, szemben a kinyilatkozott gonosz szellemmel, akin Jób szellemében kérte számon a meggyilkolt milliók életét és szülei halálát, kiket élete végéig vigasztalan gyászolt.

Legyen immár együtt velük Ábrahám öleiben.

A zsoltár szavaival:

Tartsa meg őt az Úr, mint szeme fényét,

És rejtse el őt szárnyai árnyékába!

(Várdy Péter)

REQUIESCANT IN PACE. – 2010. június 6-án este, életének 92. évében búcsúzott el végleg rendtársaitól, „6 puttornyos tokaji aszút bontatott, szent énekeket és magyar népdalokat énekelt velük” *Bulányi György* piarista szerzetes, a Bokor Bázisközösség egyik alapítója. Bulányi György magyarnémet szakos tanárként végzett, és 1943-ban szentelték pappá. Több piarista gimnáziumban tanított (Sátoraljaújhely, Tata, Debrecen), majd 1945-ben Debrecenben fogott hozzá a később Bokornak nevezett közösség szervezéséhez. 1952-ben életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték. 1956-ban kiszabadult, és a budapesti belvárosi plébánián lett kiegészítő lelkész. 1958 áprilisában fogták el ismét, és a börtönből végleg 1960-ban szabadult. Ezután szállítómunkásként dolgozott. 1997/3. számunkban jelenthettük (242–245. l.), hogy „Róma rehabilitálta Bulányi Györgyöt”. Az elmúlt években a Piarista Rend Duna-parti házában élt. Tanulságos méltatást tett közzé róla a *Népszabadság* június 26-iki számában *Gerlóczy Ferenc*. „A magyar katolicizmus jelentős újtó, az egyház berkeiben azonban vitatott személyisége volt a kommunizmus alatt” – írta róla a freiburgi *Christ in der Gegenwart* katolikus hetilap 2010. június 13-iki számában. Majd *Máté-Tóth András* szegedi vallástudomány-professzort idézte, aki szerint a „karizmatikus szerzetes a keresztény civilizációs vezéralakja volt”, és a magyar katolicizmus elszigeteltsége idején megelőzte, majd közvetítette a II. Vatikáni Zsinat indításait, kiváltképpen az egyháznak mint Isten vándorló népe közösségének a megélésével, a világiak közös felelősségének a hangsúlyozásával, az evangélium önálló tanulmányozásával és az egyház függetlenségének a tanúsításával az államhatalommal szemben, pl. a katonai szolgálat megtagadásával. A hierarchiával támadt feszültségeit jórészt a titkosszolgálat fondorlataival magyarázza. Talán a legszebb „megemlékezést Bulányi György piarista szerzetesről, Gyurka bácsiról” tanítványa és későbbi tartományfőnöke, a szemtanú *Kállay Emil SchP* írta (www.piarista.hu): „1945 júniusában érkeztem vissza Debrecenbe a háború után. Akkor nyáron egy kéthónapos tanfolyamot szerveztek a piarista gimnáziumban,

mert azt akarták, hogy ne veszítsünk évet. Két hónapon keresztül nagyon intenzíven foglalkoztunk a hatodik gimnázium anyagával, amiből augusztus végén magánvizsgát kellett tennünk. Ez alatt a két hónap alatt a magyart Bulányi György tanár úr tanította, és a magánvizsgán írásbeli dolgozatként egy *Vörösmarty-*, egy *Arany*-tételt adott, vagy egy szabad fogalmazványt lehetett arról írni, hogy milyennek gondolom én a Jóistent? Én ezt a harmadikat választottam, és lényegében azt írtam le, hogy Isten csupa szeretet és jóság, hogy a Mennyei Atya szeretete az ember iránt föltétlen szeretet. Nem azért szeret bennünket, mert mi jók vagyunk, hanem azért, mert Ő jó. »Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta oda érte«. Jézus szeretete nyomán az emberben is megszületik a viszontszeretet ő iránta. Ő mindent megtett értünk, hogy mi is megtanuljunk szeretni. A dolgozatra Bulányi tanár úr jelest adott, felfigyelt rám, és elkezdett törődni velem. Nagyon hálás vagyok neki serdülőkori vallásosságomért, mert lelki atyám volt. Magyar nyelvből és irodalomból is nagyon sokat kaptunk tőle, meg azt a koncepciót is, hogy a jövő ifjúságát keresztény módon kell nevelni. Ebben a szellemben működtek a többi fiatal piaristák is, akik a háború után kerültek Debrecenbe (*Szentgyörgyi András, Török Jenő, Mándoki Ernő...*).

A háború értelmetlenségét és kétségbeejtő mivoltát nagyon is látták az emberek. A piarista atyák úgy gondolták, hogy a jövő csakis úgy tud kibontakozni, ha keresztény alapra épül. A papi hivatás már régen megérintett, de hogy 1947-ben, érettségi után a piarista rendbe léptem be, az nekik volt köszönhető. Az *Actio Catholica* révén kisközösségbe is szerveztek bennünket, meg 1946 nyarán Tokajba, országos katolikus táborba is elvittek minket, ahol nagyon jeles előadók voltak. 1948-ban minden egyházi iskolát államosítottak, 1950-ben a szerzetesközösségek működését megszüntették. Bulányi tanár úr egyetemi lélekész lett a debreceni egyetemen. 1952-ben letartóztatták, és sokáig azt sem tudtuk, hogy mi történt vele. 1960-ban amnesztiával szabadult. 1962-ben politikai megbízhatatlanság miatt engem tiltottak el három évre a papi működéstől. 1963–64-től hármasban (az ugyancsak Debrecenből származó *Terényi Lajos* fiatal piaristával) kezdtük az evangéliumokat olvasni és elemezni. Idők folyamán egyre többen csatlakoztak ehhez a mozgalomhoz, mely a hetvenes évek folyamán vette fel a »Bokor« nevet. A hetvenes években én már negyven év fölött voltam, és annak idején teológiából doktoráltam is, és a magam módján foglalkoztam a fiatalokkal a Rókus és a Szent Imre Plébánián is. Kisközösségeket is létrehoztam, mert igyekeztem a hozzám tartozó fiatalokat megtartani, de – előző tapasztalataim alapján – a kommunizmus alatt nem akartam az enyéimet nagyobb mozgalomhoz csatlakoztatni. Kezdetben csak ebben nem értettünk egyet Gyurka bácsival. Aztán jött egy olyan sajnálatos esemény

az egyik Nagymarosi Ifjúsági Találkozó alkalmával, meg egy belső lelkiismereti krízis, ami miatt visszahúzódtam.

A rendszerváltás után, 1991-ben *Jelenits István* piarista tartományfőnökünk visszahívott a rendbe. 1995-ben engem választottak meg tartományfőnökké. 1996-ban, amikor *Balcells* piarista generális – magyar asszisztensével, *Ruppert Józseffel* együtt – meglátogatott bennünket, kértem, keressék fel a Hit-tani Kongregáció bíboros prefektusát, *Joseph Ratzingert*, és kérjék, hogy Bulányi atyát az egyház is rehabilitálja már, hiszen az állam a koncepciók perben történt elítélését megsemmisítette. Utólag beszámoltak arról, hogy Ratzinger azt mondta, ő nem ítélte el Bulányit, mert látta, hogy politikai ügy, fektette az aktáit. A Magyar Püspöki Kar ítélte el annak idején, nekik kell rehabilitálni. Végül ez 1997-ben meg is történt, és Gyurka bácsi nagy örömmel tartotta rehabilitálása utáni első szentmiséjét a Duna-parti épületünk kápolnájában, ahol papszente-lése után a primíciáját is tartotta. Az Úr Jézus azt mondta az utolsó vacsorán: »Szeressétek egymást! Amint én szerettelek titeket, úgy szeressétek egymást ti is. Arról ismerje meg mindenki, hogy tanítványaim vagytok, hogy szeretettel vagytok egymás iránt« (Jn 13,35). Ezt bizony nagyon nehéz megélni! Főképp a kiengesztelődést. Gyurka bácsi utólag formálisnak érezte az ő rehabilitálását, mert például könyveit és *Érted vagyok* című folyóiratukat a katolikus könyvesboltokban és plébániákon nem engedték terjeszteni. A másik oldalon lévők meg arra hivatkoztak, hogy a Bokor tagjai között olyanok is vannak, akik az Apostoli Hitvallás alapigazságainak egy részét írásaikban is nyíltan tagadják. *Szent Ágoston* azt írta: *In necessariis unitas, in non necessariis libertas, in omnibus caritas!* – »A szükséges dolgokban egység, a nem szükségesekben szabadság, de mindenben érvényesüljön a szeretet!«

Amikor Gyurka bácsi jelezte, hogy most, idős korában szeretne visszatérni a rendi keretbe, mert egyedül már nehezen tudná ellátni magát, a rendi közösség szeretettel befogadta. Ő jól is érezte magát közöttünk, mi is szerettük őt. Az utóbbi időben bizony már sok nehéz szenvedés szakadt rá, és úgy szeretne volna, hogy befejezván földi küldetését – megírta a K.I.O.-t (Keressétek Isten Országát!) – színről színre találkozhasson az ő Mesterével, Jézus Krisztussal. Bízunk benne, hogy ez a vágya teljesül: az Úr Jézus sokat szenvedett és sokakat hozzá vezető papját magáénak ismerte el, emberi gyarlóságait pedig végtelen irgalmasságával megbocsátotta. Abban is hiszünk, hogy abban a fényben már ő is megbocsátja, ha nem is mindenben tudtunk egyetérteni vele; de mi is törekedtünk, és továbbra is törekszünk az Úr Jézust követni a magunk lelkiismerete szerint. Mi imádkozunk érte, s abban is bízunk, hogy odaát ő is könyörög miérettünk, a mi állhatatosságunkért!”

Az elhunyt búcsúztatásán elhangzott, szívből jött beszédek az *Érted vagyok* 2010. októberi száma közli.

– 2010. július 5-én Münchenben 79 éves korában visszatért életének vezéreszméjét alkotó Teremtőjéhez *Albert Keller SJ*, az ismeretelmélet és a nyelvfilozófia professor emeritusa a müncheni Filozófiai Főiskolán (vö. *Mérleg*, 1984/1. 408., 2003/1. 48–70. l.). Elhunyt napjára az általa megfogalmazott gyászjelentésben neve, jezsuita szerzetesrendi hovatartozása, születés- és halála napja után csak ennyi állt: *Ich bitte um Entschuldigung für vieles und danke für alles. Bis dann. Auf gehts.* – Szabad magyar fordításban: „Sok mindenért bocsánatot kérek, és mindent megköszönök. Viszlát. Gyerünk”.

– 2010. július 20-án richmondi (Virginia) otthonában 89 éves korában álmában, békésen távozott e világból *Molnár Tamás* konzervatív katolikus filozófus, több nyugati és hazai egyetem tanára. Nagy visszhangot keltettek folyóiratunkban is megbírált, magyarul megjelent művei, mint „Az értelmiség alkonya”, „Utópia”; „Az autoritás és ellenségei” és a „Keresztény humanizmus”.

– 2010. szeptember 28-án 86 éves korában belehalt augusztusi autóbalesetben elszenvedett sérüléseibe és annak szövődményeibe *Mgr. dr. Frank Miklós* prelátus, a *Caritas Internationalis* korábbi vezető munkatársa, majd a *Deutscher Caritasverband* egykori igazgatói referense, tíz éven át a Szabad Európa Rádió magyar katolikus egyházi rovat szerkesztője, a müncheni St. Gabriel kolostor házi lelkésze, a *Mérleg* munkaközösségének ellenőre, az *Életünk*, a nyugati katolikusok lapja munkatársa, magyar lelkinapok és lelkigyakorlatok gyakori vezetője a nyugat-európai magyar egyházi közösségekben, a Magyar Karitás egykori igazgatója, a Magyar Máltai Lovagok Szövetségének és a Szövetség német-nyelvetterületi delegációjának vezető káplánja, a Debrecen-Nyíregyházi Egyházmegye pappja.

Frank Miklós budapesti orvos házaspár első gyermekeként született 1924-ben. 1942-ben érettségizett a budapesti piaristák gimnáziumában, majd 1946-ban először Rómában, utána Innsbruckben folytatta Szatmáron, Nagyváradon és Budapesten megkezdett filozófiai és teológiai tanulmányait. 1950-ben pappá szentelték. Egyetemi tanulmányai mellett lelképásztori munkát végzett, és 1954-től 1959-ig az Innsbrucki Magyar Gimnáziumban hittant és latint tanított. 1959-ben átköltözhetett Rómába, ahol végre elkezdhetett doktori értekezésén dolgozni, amelyet *Karl Rahner* vezetése alatt 1961-ben fogadott el az Innsbrucki Egyetem. 1965-től az olaszországi magyarok lelkésze, s röviddel utána a Rómában székelő *Caritas Internationalis* munkatársa, majd egyik vezető személyisége lett. 1976 márciusától 1983 júniusáig a Freiburgban székelő *Deutscher Caritasverband* elnökének, a rendkívül vonzó papi személyiség, *Georg Hüssler* prelátus személyes referenseként működött. Majd Münchenbe települt át, ahol a Szabad Euró-

pa Rádió magyar osztályán a katolikus műsor szerkesztőjeként dolgozott 1993. október 31-ig, a müncheni SZER megszűntéig. E munkájával részben egyidejűleg 2007 nyaráig Magyarországon a Magyar Karitás újraszervezésével foglalkozott. Német és magyar nyelvű cikkeinek és tanulmányainak a száma megközelíti a százat. Bár nem kereste a kitüntetések, a cím és rangot, nem kevésben részesült. Erőtéljes, szívós, munkabíró, segítőkész és jó humorérzékkel megáldott személyiség volt. Tudott szervezni, kapcsolatokat ápolni. Minden világnyelven beszélt és írt. Lelkipásztori feladatait kezdettől fogva komolyan vette. Ugyanakkor szerette a felelősen megélt szabadságot, a jó társaságot, a komoly beszélgetéseket, és időnként nemet is tudott mondani, ha a szükségszerűség ezt követelte. Ezen túl viszont élete mint egész végül is „igen” volt arra, ami papi hivatásával összefüggött az egyház szolgálatában (Zsók Ottó munkatársunk nyomán, aki megjelenésre váró életinterjút készített az elhunyttal – B. J.).

– Raimon Panikkar, a világvallások mély egységének tanúja, a II. Vatikáni Zsinat vallástörténész szakértője 2010. augusztus 26-án Barcelona közelében lévő otthonában 91 éves korában meghalt. Spanyol anya és hindu apa gyermeke kémiát, filozófiát és teológiát tanult Barcelonában, Madridban, majd Bonnban. 1947-ben katolikus pappá szentelték. Első, 1954. évi indiai útja után vallotta: „Európát keresztényként hagytam el, felfedeztem, hogy hindu vagyok, végül buddhistaként tértem vissza anélkül, hogy megszűntem volna kereszténynek lenni.” Számára Krisztus Isten megnyilvánulása és az ember valamint Isten lényegi egységének egyetemes szimbóluma nemcsak a kereszténység eszméje, hanem a többi világvallásban is jelen van más neveken, mint pl. Rama és Krisna. (*La Croix, Visionen*)

– 2010. november 9-én 86. születésnapján Budapesten tért vissza a létteljességhez, Amit és Akit egész életében kutatott, Kunszt György Széchenyi-díjas építészmérnök, filozófus, a műszaki tudományok doktora, a Szent István Tudományos Akadémia tagja, a Magyar Pax Romana tagja, gyakori előadója, és ha szabad kimondani, atyai jó barátunk. 1946 és 1949 között tevékenyen részt vett Hamvas Béla, Szabó Lajos és Tábor Béla „csütörtöki beszélgetésein”, és ezek döntően meghatározták gondolkodását. Alapul szolgált az Érseki Katolikus Gimnázium szellemisége, a Hárshegyi Őrsvezetők Köre (egy másik barátunk, P. Vass György SJ Őrsvezetője volt) és a népi írók mozgalma. A kutatómérnök sánca mögött elmélyült nemcsak Platón, a Bhavavad-gíta költemény, a Tao Te King és János evangélista tanításában, hanem Nietzsche, Heidegger, Derrida, Deleuze, Ebner és Nishitani filozófiájában is. Utolsó, feltárulkozó „Identitásom és végső kérdéseim” c. könyvében (Pozsony/Budapest, Kalligram, 2010) megvallja, hogy kényszerű elfoglaltságai és testi gyengélkedései közepette (tegyük hozzá, talán túl nagyra kitágított kutatási terüle-

te miatt is és egyenrangú szellemi társak hiányában) nem sikerült megnyugtató választ találnia végső kérdéseire. 2001/3. számunkban *Vámosy Ferenc* ismertette a posztmodern építészetről írt művét (336–340. l.). 2003/4. számunkban közölhettük a Pax Romana Innsbrucki Tanulmányi Napjain tartott „A »választott nép« modern problémakörének megjelenése Ady Endre és Tábor Béla műveiben” c. előadásának szövegét. (*Wikipédia, www.magyarpaxromana.hu*)

– 2010. november 25-én külföldi útján uszodában elszenvedett infarktus következtében váratlanul elhunyt *dr. Tomka Miklós* professzor, neves vallásszociológus, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Szociológiai Intézetének korábbi vezetője. Budapesten született 1941. április 13-án. A Pannonhalmi Bencés Gimnáziumban érettségizett 1959-ben. 1964-ben végzett a Közgazdaságtudományi Egyetemen. 1964-től 1968-ig a Szövetkezeti Kutatóintézet, majd 1968 és 1990 között a Magyar Közvéleménykutató Intézet munkatársa volt. Közben az ELTE-n 1966-ban szociológiából doktorált, 1977-ben pedig kandidátusi fokozatot szerzett. Hosszabb külföldi tanulmányokat folytatott Brüsszelben és Leuvenben (1967, 1985), Leydenben (1977), Bielefelden és Kölnben (1982, 1986), Oxfordban (1990) és Torinóban (1991). 1968 és 1990 között a Magyar Közvéleménykutató Intézetben főmunkatársként dolgozott. 1990-ben társalapítója volt a Országos Lelkipásztori Intézetnek (OLI) és ezen belül a Katolikus Társadalomtudományi Akadémiának. 2004-ig az OLI Vallásszociológiai Központjának igazgatója volt. 1992-től a MTA Filozófiai Kutatóintézet főmunkatársa, a Vallásfilozófiai Csoport vezetője volt. 2001-től 2009-ig a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara Szociológiai Intézetének vezetője, a Karnak dékánhelyettese volt 2002-től 2006-ig. A Pécsi Egyetem díszdoktorává fogadta 2001-ben. 2002-ben habilitált az Evangélikus Hittudományi Egyetemen. 1974 óta egyetemi oktató: egymást követően hosszabban mellék tevéységként az ELTE-n, majd a pécsi JPTE-en, 1997 és 2001 között a Szegedi Hittudományi Főiskolán (1999 és 2002 között Széchenyi professzori ösztöndíjjal); 2001-től 2009-ig a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karán. 1992-től 2002-ig az MTA Filozófiai Intézetének a főmunkatársaként a Vallásfilozófiai Csoportot vezette. 2008-tól a Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézet Doktori Iskolájának témavezetője volt.

A Kelet-Európai Vallásosság Kutatása Társaság (ISORECEA) alelnöke, majd elnöke, 1978 és 1986 között a Nemzetközi Szociológiai Társaság (ISA) Vallásszociológiai Munkabizottságának alelnöke, 1992-től a Nemzetközi Vallásszociológiai Társaság (SISR) elnökségi tagja, 1991-től a *Concilium* nemzetközi teológiai folyóirat társigazgatója, számos egyéb nemzetközi és hazai szakmai társaság tisztségviselője, elnökségi tagja. A drezdai Hannah-Arendt-Institut für Totalitarismusforschung tudományos

tanácsadója. 1999-ben Nyíri Tamás-díjat, 2001-ben Pro Ecclesia Hungariae-díjat és Horváth Mihály-díjat kapott.

Kutatási területei: vallás- és egyházszociológia; kelet- és kelet-közép-európai társadalmi változások összehasonlító vizsgálata; kommunikációkutatás. Húsz önálló kötete, húsz általa szerkesztett könyv, valamint és több mint hétszáz cikke jelent meg két tucat nyelven. Legutóbbi kötetei: *Religiöser Wandel in Ungarn: Religion, Kirche und Sekten nach dem Kommunismus* (Ostfildern, Grünewald, 2010); *Expanding Religion: Religious Revival in post-Communist Central and Eastern Europe* (Berlin, Gruyter, 2011). Publikációinak jegyzéke ezen a linken érhető el: <https://vm.mtmt.hu/search/slist.php?lang=0&AuthorID=10007793&>. Folyóiratunkban 90/2. és 95/3. számunkban közölhettük írásait. (MK)

– 2011. május 29-én Budapesten nyolcvan éves korában megért Teremtőjéhez *Mádl Ferenc* volt köztársasági elnök. Politikai munkássága mellett a Széchenyi-díjas magyar jogtudós, egyetemi tanár a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja volt, a nemzetközi gazdasági és összehasonlító magánjog neves kutatójaként széles körben elismerték. A katolikus egyház szertartása szerint temették el a Kerepesi Temetőben. (MTI)

– 2011. június 1-jén Bécsben röviddel 84. születésnapja után elhunyt *Valentiny Géza* apostoli protonotárius, volt ausztriai és németországi magyar főlelkész, a Német és az Osztrák Püspöki Kar bécsi Európai Segélyalapjának magyar osztályvezetője annak megszűntéig (1972–1996), a bécsi Pazmaneum gazdasági tanácsának elnöke, a kastli és budapesti európai iskolák, továbbá a magyar cserkészek gondviselője, akinek a magyar katolikus egyház és folyóiratunk is mérhetetlenül sokat köszönhet. Az elhunyt 1927-ben született Szegeden. A szegedi piaristák gimnáziumából átkerült az esztergomi bencések gimnáziumába, és ott érettségizett. A bécsi Pazmaneum növendékeként végezte a teológiát. 1952-ben szentelték pappá. Alsó-Ausztriában, majd Vorarlbergben lekipásztorkodott. 1972-től kapcsolódott be az említett vezető tisztségekben a magyarság szolgálatába, miközben az irgalmas nővéreknél és bécs-gumpendorfi kórházukban lelkészkedett. (B. J.)

IN MEMORIAM GYIMESI ÉVA (Kolozsvár/Cluj, 1945. szeptember 11.–2011. május 23.). – „Mindig tudtam, de soha sem hittem, hogy így lesz. *Szilágyi Domokos, Hervay Gizella, Nagy Kálmán, Salamon Anikó*, hogy csak az erdélyiek közül néhányat említsek, jelzik: „Erdélyben az öngyilkosság mindig is köztett volt. A közemberek nem csak úgy meghaltak, hanem öngyilkosok lettek, hogy halálukkal is állítsanak valamit. *Gyimesi Éva*, a kolozsvári egyetem irodalomtörténész professor emeritusának halála a bel-béke, a közmegegyezés hiányát állítja... Nem egyezünk meg a fekélyes, gyötrő történelmi hibák mai értelmezésében.” (*Egy tanítóánya*)

A „tudat”, hogy vagy, az volt a legfontosabb. Mindannyiunknak, akik szerettünk, de az ellenségeidnek is. Nem tudom, most hol vagy, és bármennyire hiányzol, még is azt remélem, Te jól sejtetted, hogy ott, ahol most jársz, valóban béke van. A sok gyötrellem, megaláztatás, fájdalom után immár az új létformádban megtalálod azt az embert, aki boldog és önfeledt, akivé olyan sokféle tehetség hordozójaként születél. A bűbájosok kasztjából akartál megosztani tudást, bölcsességet, önreflexiót, szeretetet, valamit a közönséges népeknek, s mint a vízen megcsillanó napsugár, hol megjelentél, hol alábuktál. A víz, amitől sohasem féltél, bár nem tudtál úszni, mindig vonzott. A Duna, a Hévízi-tó, a Lesi-tó... s végül a Szamos. Ami befogadott, majd oda tett a híd lábához, hogy látva lássanak.

A távlatok s a végletek! A hihetetlen precíz séged, a megbízhatóságod, a kreativitásod, a kombinatív kézséged, a munkabírárod, a felelősségtudatod! A naivitásod, az önmagad nem kímélése, a pokoljárásaid, a magad sanyargatása, a nagyvonalúságod, a szorongásaid, a félelmeid, a szörnyű depressziók, a túlpörgéseid. S mivel egyik éned látta a másikat, meg akartad szüntetni, el akartad veszejteni azt az olykor őrjöngőt, tombo-lót. Mert Te mindig szelíd, szemlélődő és segítő, alkotó ember akartál lenni. S ha nem felelt meg az egyik Éva benned a másikkal, így vagy úgy elmenekültél magad elől. És nem engedte a fojtogató szorítás. Egyre gyakrabban csak percek jutottak a boldogságból. Nem engedett az álmatlanság, a reményvesztettség.

Amire minden okod megvolt. Pató Pálok és Werbőczy-utódok önként alantas és alattvaló sorsot választanak maguknak s a közösségnek Magyarországon és Erdélyben. Rossz szövegeket és körülményeket teremtünk magunknak a globalizálódó világban. Deformált mutáció lett a holokausztot, a diktatúrákat túlélő ember. Láttad ugyan a „Villanások”-at (*Barabási Albert-László* könyve), mint lehetőséget, de már nem fogod meglát- ni, hogy vajon egy karcfalvi atyafi sorsa mi lesz. Vajon *Apáczai* sorsára jutna-e ő is, ha hazamenne, és mint ahogy annak idején *Apáczai*, s majd Te is, szembekerülne szellemi tevékenysége okán, ahogy Te is szembekerültél a „magyaroknál való barbár állapotokkal” (*Apáczai Csere János*)?

Kíméletlenül jó szemed volt. S bár az utóbbi hetekben nem akartál híreket hallani, kapni, igyekezted elzárni magad a politikától, a közélettől, mégis láttad, mi folyik Magyarországon s Erdélyben. Hogyan verik szét a kultúrát, oktatást Erdélyből Magyarországon landolt vigécek asszisztálásával (is). Láttad a sör-sátrakat a Szent Mihály-templom körül, a nyomorult táblaharcot *Iorgával* izzítva. Hogy nem tudjuk meghaladni a XX. századot. Sőt, boldogan tocsogunk a XIX. századi politikai romantikában.

S behaltál, hogy nem taníthatsz.

A hatalom kisszerűsége, s a szolidaritás helyett virágzó kis túlú acsarkodások, a színvonaltalanság fullasztó légköre, s nem a Szamos ölt meg... A korán jött polgárt! Talán ezért is gyűlöltek annyian a politika világában ellenfelekké kivirágzott figurák, mert a mondataidba nem lehetett belekötni, hát akkor belekötöttek személyiségedbe. Majd elkerültek. Mintha már nem is élnél.

Mit tudtak a talmi hatalmi csúcsonk illetgetődzve, hogy kik azok a „láthatalanok” s a tanítványok serege a Föld minden részén, akik a tőled kapott munícióval, szemlélettel – az erdélyi, a magyar, az európai egyetemes emberi értékek közötti harmónia megteremtésével – jelenítették/jelenítik meg a magyar irodalmat, kultúrát, szellemet. Mester és tanítványok... Szerencsésnek mondhatják magukat. Mert bár a tutorális rendszer jól ismert a világon, mégis egyre ritkább a mester–tanítvány-kapcsolat. Meg kellett váltania magát. S bennünket. Vette az ő köveket telt életének hátizsákját, mint a keresztet, s besétált a „Jordán vizébe”, hogy új életre keljen. S velünk maradjon mindörökre.

(*Törzsök Erika*, Kolozsvár/Budapest, 2011. május 23.–június 1.)